

A közös „sorstalanság”

avagy

a Magyar Holokauszt Emlékév- 2014.”

FICE-Magyarországi Egyesülete: „Képtelen képeslapok” című pályázatának megvalósítása az Aszódi Javítóintézetben¹

Közel egy éven át, 2014. február és november között tartott a FICE Képtelen képeslapok holokauszt emlékév jegyében megvalósított pályázati programja intézetünkben. Kisebb-nagyobb mértékben, de összességében szinte minden növendékünket érintett a program, ami azért is nagyon fontos, mert minél tágabb körben fontos, hogy tudjanak arról, hogyan zajlott a második világháborúban a holokauszt, őket hogyan érinthette, illetve, tágabb értelemben, a kirekesztésről is módunk volt

beszélgetni. A téma fontosságát a fiatalok is könnyen megértették.

Kollégáink közül is a dolgozók egyharmada, valamilyen módon segített a programsorozat lebonyolításában, ki-ki a maga területén: szakkörvezetésben, a nálunk rendezett szavalóverseny étkezésének biztosításában, a segítők munkaidejének szervezésében stb. Több meghívott vendégünk is volt a programok során, kiket majd a részletezésénél sorolok fel.

2014 februárjában kezdtük a szervezéseket, igazgató úr felkérte a szakkörvezetőket (akik jellemzően egyébként is tartanak hasonló foglalkozásokat, csak nem ilyen témában), koordinátort a feladatkörökre, mindannyian szívesen vállaltuk, éreztük, hogy ez fontos lehetőség a növendékek fejlesztéséhez is.

Az egy-egy szakkör növendékeit a szakkörvezetők jelölték ki, illetve szabad jelentkezés alapján történt a beválogatás.

Bár nem volt benne a programban, de fontosnak tartottunk a szakkörök kezdete előtt, egy közös találkozást a későbbiekben aktívan a programba kapcsolódó növendékekkel. A témára mintegy ráhangolódásul közösen megnéztük a Sorstalanság című filmet (a majdani szakkörvezetőkkel együtt), és elhívtuk Klamár Zoltán néprajzkutatót, aki vezette a film után a beszélgetést.

A film erősen hatott a fiatalokra, első sorban azért is, mert egy kiskamasz fiúról volt szó, akivel könnyen tudtak azonosulni. Gyorsan megértették, még a történész beszámolója előtt, hogy noha a főszereplő zsidó volt, a kirekesztés, a megalázás minden bizonnyal roma családtagjaik sorsa is volt. Sőt, sajnos a mai napig, egyre élesedő probléma. A közös „sorstalanság” olyan szempontból is közelről érinti sok, nálunk lévő növendéket, hogy nagy

---

¹ A beszámolóban látható képek, illetve növendékek nevei, a személyiségi jogok védelme miatt maszkoltak.

számban vannak nálunk állami gondoskodásban élők, akik talán tartják a kapcsolatot szüleikkel, de az nagyon gyakran megromlott, családjuk szétesett, akárcsak a főszereplőé is.

Az ütemezés szerint a művészeti szakkörrel kezdtünk, miután sok fiatal szeret nálunk zenélni, illetve a többi szakkör lesz az irodalmi, képzőművészeti, így arra gondoltunk, hogy zene szakkört tartunk a fiataloknak, a tervezett debreceni bemutatóra egy dalt tanulnak majd meg.

Hamar kiderült, hogy az előirányzott 5 alkalomnál többre volt szükség, eleinte cserélődtek fiatalok, az első néhány alkalom inkább azzal telt, hogy közösen eldöntsék, mit adjanak elő. Kicsit azért is volt nehéz a döntés, mert a fiatalok korábbi fellépésekből megszokták, hogy vidám, táncos, modern zenéket adnak elő, akár tánccal kísérve, de most rá kellett döbenniük, hogy ez nem illik a témához.

A dal végül a szakkör vezető, Dian Tibor választása lett, amit a fiatalok is elfogadtak. A kiválasztott dal egy Galga-mentén gyűjtött népi ének, aminek témája a távolban lévő foglyok hazavárása, amit általában az otthon maradottak énekeltek Szűz Máriához fohászokodva.

A dal refrénjének szövege a következő:

„Kegyelmes jó Atyánk,
tekints a foglyokra,
Ó nagy irgalmú Szűz Anya,
vezesd Őket haza!”

A zárt javítóintézetben lévő fiatalokat, akik gyakran honvágygal küszködnek, mélyen megérintette a szöveg.

A próbák során úgy alakult ki, hogy egyikük, aki zeneileg képzetesebb, gitározott, szólót énekelt. A többiek a refrént énekeltek kórusban.

A próbák során, a dalhoz kapcsolódva a téma, első sorban a fogság, az otthontól való elszakadás volt.

A képzőművészeti foglalkozásokat B. Vajda Edit tartotta, s később ő rendezte be a hozzánk érkező vándorkiállítást. Jellemzően montázsokkal, a 2 dimenzióból kilépve próbálták a fiatalok megragadni a téma összetettségét, tragikumát. S valóban, felkavaró alkotásokat készítettek. Az ezzel szemben tömör, egyszerű, ámbar lényegét megragadó címek is mutatják ezt.

Az alkotások címei:

- Segítség
- Stigma
- Utazás
- Remény
- Egy arc
- Memento
- Az út vége
- Önmagam árnyéka
- Kezdet-vég
- Rettegés

A képen az „Egy arc” című alkotás látható.

A szakkörök folyamata közben, a HAVER alapítványtól érkeztek intézetünkbe fiatalok, akik első sorban a zsidó kultúráról, identitásról tartottak nagyon érdekes, interaktív foglalkozást. Összesen 4 foglalkozás volt, melyen közel minden növendék részt vett 10-15 fős kiscsoportokban. Felnőtt kollégáin közül is többen jelen voltak, első sorban megfigyelőként. A különböző alkalmakkor, bár azonos volt a tematika, a gyakorlatok, de mégis, a jelenlévő fiatalok összetételétől, aktuális érdeklődésétől függően más-más kérdés került fókuszba.

Voltak, akik a zsidó vallási tárgyak kipróbálását tartották izgalmasnak, érdekesnek, máshol a zsidóság megfogalmazásánál szálltak vitába egymással (vallás? identitás? származás?). Megint mások megdöbbenek azon, hogy milyen kevés zsidó ember él már Magyarországon.

Jó kiegészítése volt a hallottaknak a zsinagóga látogatása, ami nagyon érdekes volt a fiatalok számára. Kicsit nehezen értették meg, hogy miért nem vihetjük be az otthonról hozott szalámis szendvicset, de nagyon élvezték a „kipa” viselését. Mélyen hatott rájuk a túlélők beszámolója is. A tragédiák ellenére, a mégis meg nem szűnő reménykedés, hit.

A pályázati programok első részének szép zárása volt a Debreceni Javítóintézetben rendezett roma holokauszt emléknap. A zenész fiúk előadták a megtanult dalt, és megnézhatték a többi intézet ugyancsak igényes, szép, megrendítő előadását a témáról. Ritkán van alkalmuk ilyen módon erősíteni, megmutatni roma identitásukat.

Mivel ez az alkalom már a fiatalok nyári szabadságába esett, a fellépők elvállalták, hogy később mennek haza családjukhoz (az igazgató pedig engedélyt adott nekik a későbbi visszajövetelre is). Jöttek még olyan növendékek is nézőnek, akik ugyan nem vettek részt a szakkörökön, de nem tudta őket fogadni nyárra senki, ezért akkor bent voltak az intézetben.

Ehhez az eseményhez kapcsolódik Robi története is. Már az elején bekapcsolódott a képzőművészeti szakkörbe, illetve részt vett a Sorstalanság film megnézésén is. Robit több szempontból is megérintették a látottak. Őt első sorban nem származása (nem roma), hanem testalkata miatt szokták kiközösíteni, mivel pufók, mozgása esetlen, valószínűleg túlsúlya miatt is, lába gyakran fáj. Enyhén depresszív, ami nemcsak azt jelenti, hogy gyakran szeret egyedül lenni, hanem testi higiéniájára sem fordít mindig gondot. Ez egyébként abból is adódhat, hogy családja nem igazán foglalkozott vele. Szülei korán elváltak, az anya megelégedte az alkoholista apa agresszióját. Azonban egyedül nehezen tartotta el három gyermekét, sokat dolgozott. Robit inkább nővére nevelte, de amikor a lány kamaszodott, neki is megvoltak a saját problémái, a nála 5 évvel fiatalabb Robival nem igazán tudott foglalkozni. Közben Robi kisebb lopásokat kezdett elkövetni hol pénzt, hol édességet, attól függően, mire vágyott. Azonban ezek az ügyek előbb-utóbb kiderültek, és javítóintézeti nevelésre ítélték. Több, mint egy éve van nálunk, azóta már többször mehetett volna haza, de munkája miatt édesanyja nem mindig tudja fogadni.

Ez történt a nyári szabadsággal is, Robi azért nem tudott hazamenni, mert nem tudta őt fogadni családja. Kiderült azonban, hogy Debrecentől nem messze laknak, így megszerveztük, hogy eljőve a rendezvényre, Robi mégis, legalább pár órára tudjon találkozni bátyjával, anyukájával. Sajnos azonban Robi lábán egy korábbi csípés elfertőződött, így meg kellett műteni, a Debreceni rendezvény előtti éjjelen lázas volt, nem tudtuk elvinni. Később azonban, mikor Aszódon volt a Radnóti emléknap, bár vett részt az irodalom szakkörön, az első között jelentkezett, hogy jönni szeretne nézőnek. Természetesen, el is fogadtuk.

Az irodalom szakkör indulásával folytatódott egy rövid nyári szünet után a program sorozat. Az alkalmak során a gyerekek nemcsak a verseket tanulták meg, hanem behatóan foglalkoztak Radnóti életművével. A szakkörösök közül nem mindenki lépett fel versmondóként, de nézőként jelen volt a rendezvényen.

A Radnóti emléknapot nagy készülés előzte meg. Bár egyik szervezője, az irodalom szakkör vezetője, Juhász Edit, már számos versmondó versenyt szervezett intézményünkben, ez mégis, most más volt, a sok vendég tekintetében is. A másik szervezője, a koordinátor, Hegyi Nóra volt, aki többek között a segítő kollégákat, zsűritagok kérte fel. Nem volt egyszerű kiválasztani, hogy ki legyen zsűri. Szerettük volna, ha intézményektől független, foglalkozott művészettel, és a szociális szféra sem ismeretlen a számára. Már korábban is vett részt rendezvényeinken, így egyértelmű volt az egyik személy: Choli Daróczi József. Másikuk, intézetünk korábbi kultúrfelelőse, népművelő, az azóta nyugdíjas Herr Piroska. A harmadik pedig a Misztrál,

vers megzenésítő zenekar egyik tagja, Hoppál Mihály lett.

A rendezvényre való készülés igazi csapatmunka volt. 12 kolléga segített közvetlenül a rendezvény lebonyolításában (növendékek, vendégek kísérése, díszítés, szendvics készítés, regisztráció), de közvetve még többen (munkaidő beosztás, élelem beszerzése, főzés). Ahogyan igazgatónk köszöntőjében mondta, többszempontról is igaz, hogy „olyan esemény valósult meg, amilyenre még nem volt példa a házban.

Vendégeink többféle területről érkeztek. A négy javítóintézetten kívül jöttek számos gyermekotthonból (Aga, Esze Tamás, Fővárosi Befogadó Otthon, Esztergomi Gyermekotthon, Fóti Károlyi István Gyermekotthon), Dr. Lantai Csilla az EMMI főosztályvezetője, Szigeti Andrea a MAZSIHISZ képviselőjében.

A zsűrinek nehéz dolga volt. A fiatalok megragadóan nyúltak a témához, a versek mellett filmet is készítettek legtöbben. 13 szavalat hangzott el, úgy mint: Tétova óda, Erőltetett menet, Két karodban, Éjszaka, Tajtékos ég, Nem tudhatom (ketten is szavalták), Razglednicák, Ha rám figyelsz, Himnusz a békéről, Sem emlék, sem varázslat (ketten is választották). Az előzetes fogvatartásban lévő fiatalok nem jöhettek el személyesen, így ők felvételt küldtek. Izgatottan várta mindenki az értékelést.

A zsűri több meglepetéssel is szolgált. Egyfajta ajándékként, minden zsűritag előadott valamit (Choli bácsi elmondta gondolatait a témával kapcsolatban, Herr Piroska szavalt, Hoppál Mihály kollégánkkal, Hegyi Dorottyaival egy népdalt énekelt, és gitározott). Az értékelésnél pedig elmondták, hogy valójában nem akarják összemérni a produkciókat, ez az alkalom, nem a „verseny” helye.

A végén mindenki kapott ajándékot, oklevelet. Még a segítő felnőttek is.

A rendezvény méltó és meghatározó zárása volt a sorozatnak.

Nehéz jól megfogalmazni, de a teremben kiállított vándorkiállítás képei is magával ragadták, aki megtekintette. A

következő napon, az intézetünkben megrendezett 2 másik ünnepség alkalmával megtekinthette összes kollégánk, valamint más aszódi, a szociális területen dolgozó kollégák.

A kiállítás túlnőtte tervezett kereteit. A MAZSIHIZS képviselőjét is annyira megszólította, hogy felajánlotta, a vezetőséggel megbeszélve, megtalálják méltó helyét egy múzeumban időszakos, vagy állandó kiállításként.

Azt hiszem, az intézetek közötti és belüli együttműködés jó példája annak, hogy ha van egy közös jó ügy, milyen fontos az összefogás. A holokausztról való emlékezés, a kirekesztés elleni küzdelem ugyanakkor mindig is fontos, sosem veszti el aktualitását. Ahogyan Radnóti Miklós is tanít minket:

„Ember vigyázz, figyeld meg jól világot:
ez volt a múlt, emez a vad jelen, -
hordozd szívedben. Éld e rossz világot
és mindig tudd, hogy mit kell tenned érte,
hogy más legyen.”

2014 november.

Hegyi Nóra.